

HERCEG-NOVI U DUBROVAČKOM ARHIVU¹

Dubrovnik, trgovački i diplomatski centar, kroz vijekove, sakuplja i odašilje iz svih krajeva i u sve krajeve vijesti, pa je sasvim prirodno očekivati da bogati arhivski fondovi Dubrovačkog arhiva, koji čuvaju vrijednu dokumentaciju o događajima i ljudima iz čitave Jugoslavije, Mediterana, Evrope i šire, sadrže vrijedne podatke iz njegove neposredne okoline.

Za Dubrovačku Republiku, za očuvanje njene slobode, za Dubrovčane koji su iznad svega voljeli svoj grad, moralo je biti u žiži interesovanja šta se dešava kod najbližih susjeda.

Grad koji u srednjem vijeku ni nikada kasnije ne igra značajnu ulogu, grad najbliži Dubrovniku, koji pored mnogo značajnijih, većih i ekonomskih razvijenijih gradova, najviše zadaje brige Dubrovačkoj Republici je Novi, Castrum Novum, Novi, Castelnuovo, Erceg-Noví, odnosno današnji Herceg-Noví.

Najbrojnija arhivska građa koja se odnosi na današnju teritoriju Socijalističke Republike Crne Gore vezana je za prošlost Herceg-Novoga. Direktor Dubrovačkog arhiva u penziji i izvrsni poznavalac njegovih vrijednosti dr Vinko Foretić u jednom razgovoru u šali reče: »Arhiv Herceg-Novog nalazi se u Dubrovačkom arhivu«.²

Od prvog postavljanja kamena temeljca, krajem XV vijeka, gradu Novome u župi Dračevici, pa tako reći do naših dana, Dubrovnik i Herceg-Noví su toliko povezani da je nemoguće istraživati i obrađivati ni jedan period iz prošlosti hercegnovskog kraja, a ne konsultovati arhivsku građu Dubrovačkog arhiva.

Tvrtko I, osnivač Novoga, koji je najneposredniji susjed i čija se zemlja široko prostire u zaleđu Dubrovnika, otvara u novoosnovanom gradu luku, solanu, trg soli i time direktno ugrožava

¹ Današnji zvaničan naziv je Historijski arhiv — Dubrovnik, no uobičajeno je i češće u upotrebi Dubrovački arhiv.

² U Herceg-Novom od 1957. godine djeluje Arhiv i Naučna biblioteka koja od 1971. g. nosi naziv Arhiv Herceg-Novog. Arhivski fondovi ovog Arhiva čuvaju vrijednu arhivsku građu od 1687. godine pa do naših dana.

dubrovačke interese, a istovremeno se oslobađa od njegove zavisnosti. Tvrtkovi nasljednici (posebno Stefan Vukčić Kosača) žele ovo naselje osnažiti i stvoriti od njega naselje-grad. Znamo da pored soli, jednog od najvažnijih proizvoda tadašnje trgovine, počinje u ovom gradu i izrada tkanina koje se prodaju u Bosni, Srbiji, Zeti pa i na Levantu gdje su prisutne i dubrovačke tkanine; znamo i to da gospodari Novoga daju raznorazne povlastice zanatlijama i trgovcima da ih privuku u grad, onda nije čudo što zbog ovog naselja nemaju miran san dubrovačka vlada i mnogobrojni dubrovački knezovi. Grad na pragu Republike sv. Vlaha svojom pogodnom lukom, solanom, zaleđem bogatim artiklima potrebnim za uspješnu trgovinu morao je biti u žiži interesovanja Dubrovačke Republike čija je vlada morala utrošiti toliko papira da bi intervencijom kod moćnijih, makar umanjila, ako već nije mogla zaustaviti razvoj, posebno u trgovačkom pogledu Novoga.

Bogata arhivska građa Dubrovačkog arhiva, i to serije: *Consilium Maius*, *Consilium Minus*, *Consilium Rogatorum*, *Debita notariae pro communi*, *Diversa cancellariae*, *Diversa notariae*, *Lamenta de Fortis*, *Lettere e commisioni di Levante* i *Testamenta* poslužila je kao osnovni izvor dr Simi Ćirkoviću za obimnu doktorsku disertaciju »Herceg Stijepan Vukčić Kosača i njegovo doba«. Posebna izdanja SAN, knj. CCCLXXVI, Beograd, 1964. g.

Ciro Truhelka u radu »Konavoski rat 1430—1433. Historička studija po spomenicima dubrovačke arhive«, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, knj. XXIX, Sarajevo, 1918. pominjući ove krajeve, navodi da kao najamnici u ovom ratu učestvuju i Lušićani.

Dubrovnici često pokušavaju da župu Dračevicu pripoje svojoj teritoriji, pa tako kad pred smrt Sandalj Hranić izražava želju da u Dubrovniku sagradi crkvu i bolnicu, prihvatajući njegovu želju Dubrovčani traže kao uslov da im pokloni župu Dračevicu.

O započetoj gradnji Crkve sv. Stefana u Herceg-Novome piše dr Vojislav Đurić u Zborniku Filozofskog fakulteta XI/1, *Spomenica Jorja Tadića*, Beograd, 1917. g., i to na osnovu arhivske građe Dubrovačkog arhiva.

Period od osnivanja Herceg-Novoga do dolaska Turaka, bosanski period, dr Bogumil Hrabak opisuje u svojim radovima: »Herceg-Novog u doba bosansko-hercegovačke vlasti (1382—1482)«, i »Venecija i Sandalj Hranić u njegovom širenju po primorju počev od Herceg-Novog«, oba rada štampana su u Zborniku radova iz nauke, kulture i umjetnosti »Boka«, Herceg-Novog, 1978. g. i 1979. godina, također koristeći se građom Dubrovačkog arhiva.

Veći broj dokumenata Dubrovačkog arhiva je objavljen. Među njima je određen broj dokumenata koji nam kazuju o odnosima osnivača i kasnijih gospodara Herceg-Novoga, o životu u gradu, o imovini bosanskih vladara, koju su čuvali kao i mnogi drugi u Dubrovniku.

Dr. Jovan Radonjić obradio je veliki broj dokumenata Dubrovačkog arhiva koja su štampana u devet knjiga pod nazivom: »Dubrovačka akta i povelje«, Srpska kraljevska akademija, odnosno Srpska akademija nauka Beograd. U prvoj svesci prve knjige nalaze se dokumenti koji govore o Dračevici, odnosno Herceg-Novome. U drugoj svesci prve knjige, na stranama: 538, 544, 581, 583, 588, 672, 680, 681. i 683, su dokumenta koja su vezana za rad i život Hercega Stijepana Vukčića Kosače (dokumenta o ovom vladaru brojna su u Dubrovačkom arhivu), po kome Herceg-Novi i nosi današnji naziv.

Dokumenta u obradi Franca Miklošića štampana u »Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae Ragusii«, Beč, 1858. godina, odnose se na bosanske vladare u čijem je posjedu i Novi. Posebno treba naglasiti da na strani 201. je objavljen dokument pisan 2. XII 1382. godine kojim Tvrtko potvrđuje Dubrovčanima sva njihova prava, dobijena od ranijih raških vladara i obavezuje se da neće trgovati solju u Novome. U ovom dokumentu prvi put se pominje Sveti Stefan — Novi, jer Tvrtko kaže:

»Za vrijeme ovoga moga boravka nade mi kraljevstvo u Primorju, u župi dračevičkoj pogodno mjesto za podizanje grada. I tada prizvah u pomoć Gospoda Boga i svetog velikog mučenika i arhidakona Stefana, kao što i gore rekoh. I u ime njegovo sazidah grad na rečenome mjestu i dadoh mu ime sv. Stefan. I tu bješe reklo kraljevstvo mi da ću postaviti slanicu i da bude trg za prodavanje soli.«

Fond dubrovačkog arhiva »Lettere e commisioni di Levante« sadrži veći broj dokumenata koji nas upoznaju sa odnosima između Dubrovčana i Sandalja Hranića, u čijem je posjedu i Novi. To su dokumenti u svesci 2, 4, 5, 8, 9, 10, 11, 12 i 13. Najveći dio su pisma ili uputstva poslanicima Dubrovačke Republike koji su odlazili ili boravili kod Sandalja Hranića.

Podatke o Novome i Sutorini nalazimo u istom fondu u sveskama 4. dok. 28b—29b 1403. godina; sv. 14 dok. 30b iz 1450. godine; kao i u sv. 15 dok. 30b. iz iste godine.

Ništa manje, ako ne i više, briga zadaje Novi Dubrovniku prilikom vladavine Turaka od 1482. do 1687. godine. Novi, vojno i privredno uporište Osmanlija na ovom području, prije svega izaziva revolte Dubrovčana zbog prodaje soli, zatim zbog intenzivne trgovine njegovog zaleda Hercegovine, dijela Crne Gore pa i Bosne preko novske luke, a kasnije i ispadi novskih gusara nanose znatne štete dubrovačkoj mornarici i trgovini. Odnos Dubrovnika sa novskim Turcima obradio je dr. Ivan Božić u radu »Dubrovnik u XIV i XV vijeku«, Beograd, 1952. g. i to prve godine njihove vladavine ovim gradom. Dr. Bogumil Hrabak u radu »Proizvodnja i prodaja soli u Herceg-Novom i odnosi Dubrovnika u vezi s tim (1483—1538)«, »Boka«, Herceg-Novi, 1976. g., dao je iscrpne podatke o ovom naselju krajem XV i prvih desetina XVI vijeka sa jednog

aspekta, prvenstveno na osnovu neobjavljene građe Dubrovačkog arhiva i to zbirki Consilium Rogatorum i Consilium Minus.

Gusarstvo Turaka, Novljana zadavalo je dosta nevolja i Dubrovčanima, no po zaključku dr Bogumila Hrabaka, iznesenom u radu: »Herceg-Noví kao turska pomorska baza i gusarsko gnezdo«, »Boka«, Herceg-Noví, 1977. g. to gusarstvo nije bilo u tolikoj mjeri razvijeno koliko se do sada u nauci isticalo. Tu svoju konstataciju donosi na osnovu serije dokumenata Consilium Rogatorum i Letere e commissioni di Levante.

Napadi Turaka, Novljana nisu vršeni samo na moru već i na kopnu, posebno na konavoska sela. Naročito brojni napadi Turaka, Zupčana i Crnogoraca na Konavle (o čemu imamo mnogih arhivskih tragova) bili su tokom 1668. i 1669. godine.

Više od jednog vijeka, ili da budemo precizniji, od 1593. do 1698. godine tri generacije dubrovačke porodice Kuveljića: Mato, Niko i Miho, rade kod Turaka u Novome, kao pisari našega jezika, ali istovremeno i kao izvještači-agenti Dubrovačke Republike uz znanje ili ne uglednih novskih glavara. Možemo zahvaliti ovoj porodici što za period njihovog rada u Novome imamo obilje podataka za Novi u Dubrovačkom arhivu.

U fondu »Dopisi pisani ćirilicom XVII—XVIII vijek« čuva se najveći broj pisama Kuveljića. Tako u NO 1942, pored pisama Kuveljića, ima i pisama aga i begova novskih koja su također pisali Kuveljići knezu i gospodi dubrovačkoj. Najstarije pismo u ovoj grupi je iz 1634. g. Ostala pisma datiraju u periodu od 1634. do 1676. g., a nose inventarski br. L—11, 14—18, 20—33, 35, 37—51, 53—64, 66—91, 94, 95—111, 113—174, 176—179, 182—187, 189—228, 231—256.

NO 1984. A — XVII vijek takode sadrži Kuveljićeva pisma i aga i kadija novskih upućena knezu i gospodi dubrovačkoj, i to pisana u periodu 1671—1682. godina, pod br. 1, 4, 12, 13—15, 19, 21—22, 44 i 68.

NO 1984 B. sadrži pisma Kuveljića i Alage Novljanina, a upućena su dubrovačkim poklisarima i drugima. Dokumenta 1, 2, 3, 4, 7 i 8 su iz 1608. g. odnosno 1610. i 1613, dok su dok. 58, 156—160, iz 1690, 1694, 1696—1698. g.

NO 1984 C. također sadrži brojna pisma upućena iz ili u Novi i to: br. 42 — 1606. g.; 117 — 1614. g.; 45, 47 i 48 — 1620. g.; 3 — 1669. g.; 79 — 1673 g.; 40 — 1674. g.; 105 — 1678. g.; dok za pisma pod br. 6, 10, 41, 86, 151 i 152 nije utvrđen tačan datum nastanka.

U fondu »Isprave i akta, serija 76« — u knjizi: NO 2048 je također zavedena prepiska koja je vođena između dva grada: Dubrovnika i Novoga u periodu 1614—1636. g. i to br. 10, 11, i 25. U NO 2049 je 14 pisama Marina Nicola di Gozze poslanika u Novome pisana 1667. g. Pod br. 23 u NO 2051 zavedena su dokumenta

u vezi s procesom koji je vođen 1671. g. zbog ubistva u Vitaljini Marije Petrove, djevojke iz Luštica.

Pisma Kuveljića i drugih, koja su upućivana iz Novoga, sačuvana su i u NO 2072 br. 3 — 1627. g.; NO 2089 — pisma Kuveljića iz 1685. g. i u NO 2090 br. 31, 32, 33, iz 1667. g.

Već pominjani fond »Littere et commissione ponentes Levantes« sadrži i brojna uputstva poklisarima, koji sada odlaze u Novi, ne kod bosanskih vladara već kod turskih gospodara. Za ovaj period mnogo je veći broj uputstava poklisarima izdatim od strane dubrovačke gospode i kneza, onima koji odlaze u Novi. Smatramo da je zbog ponašanja susjednih Turaka potreba natjerivala za češće kontakte, a ne da je veći broj dokumenata sačuvan, nego za raniji period. Veći broj posjeta poklisara dubrovačkih u Novi, koji obavezno nose poklone, bio je najbolji način da se osigura mir na svojim granicama i obezbijedi nesmetana trgovina.

Kako su i kojim metodama i biranim riječima obraćali se Dubrovčani novskim uglednim Turcima i njihovim gostima iz obližnjih krajeva Hercegovine tokom XVI i XVII vijeka, možemo saznati i iz brojnih dokumenata fonda napred navedenog:

Sveska 20. dok. 4—4b — 1526. g.; 14—14b, 24 — 1527. g., 58b — 1529. g.; 204—205b — 1533. g.

Sveska 21. dok. 16—17, 22b—23b, 24b—26, 95b, 96—98b, 100b—102 — 1535. g. U istoj svesci pod oznakom arteghe dok. 10—10b, 11—11b, i 40—40b su iz 1535. odnosno 1537. g.

Sveska 23. dok. 29b—31 — 1538. g.; 162—1540. g.; 236—236b — 1541. g.; i pod oznakom arteghe dok. 30b iz 1538. g.

Sveska 23 — dok. 14b L. 5 — 1542. g.; 162 — 1545. g.; 189—190b — 1546. g.; 213—215 — 227, 258—259 — 1546. g.; 268b—269 — 1547. g.

Sveska 24 — dok. 15—15b, 22b, 30, 37b—39b, 48—48b — 1548. g.; 102b—103b — 1549. g.; 155b—156, 183b — 184b, 212b—213b, 216b—218b — 1550. g.

Sveska 25 — dok. 7b — 1551. g.; 32—33, 55b—57 — 1552. g.

Sveska 27. dok. 15b—18 — 1558. g.; 78—79b, 175—176, 204b—206b — 1559. g.

Sveska 28. dok. 142—143, 157 — 1561. g.

Sveska 34. dok. 120—122 — 1582. g.

Sveska 37. dok. 55b—56 — 1590. g.; 236b—240 — 1591. g.

Sveska 39. dok. 20—20b, 21b—22, 23b—24b — 1596. g.; 24b—25, 25—25b, 26—26b, 27 — 1591. g.

Sveska 40. dok. 8v—9v — 1600. g.; 54—54v — 1601. g.

Sveska 41. dok. 41—45, 46 — 1605. g.

Sveska 42. dok. 20v—22 — 1608. g.

Sveska 43. dok. 48—48b — 1616. g.; 145b—146 — 1618. g.

Sveska 44. dok. 101b, 102b — 1603. g.; 189—190, 190b—191, 194b, 195—195b, 196, 196b—197b, 198b, 202b, 205—207b — 1631. g.

- Sveska 44. dok. 183—184, 184—185, 185b—187, 248 — 1628. g.
 Sveska 46. dok. 83—84, 85—86b, 86b—87 — 1633. g.
 Sveska 49. dok. 156b—158b — 1646. g.
 Sveska 50. dok. 59b — 60—1650. g.
 Sveska 55. dok. 175b—176b — 1654. g.; 259—261 — 1655. g.
 Sveska 57. dok. 122—123, 123b—124b, 124b—125 — 1658. g.

U zbirci dokumenata »Acta turcarum« za period 1556—1594. godina za nas je posebno interesantna knjiga 41a/1 i 41a/2, tzv. knjige »Dona turcarum« u kojima je brižljivo bilježen dovoz stoke i stočnih proizvoda iz susjednih krajeva, nahija: Rudina, Riđana, Drobnjaka, Banjana, Trebinja, Novoga i Nikšića. Trgovina je počela s poklonima. Ona je i dalje zadržala tu formu, ali je po sadržaju bila trgovina. Dubrovčani daruju pojedine turske funkcionere a oni uzvraćaju.

Herceg-Nov i Trebinje u početku se u ovim knjigama vode pod jednom cjelinom i to u knjizi Dona turcarum 41a/1 list 3 i 4 daje podatke o dovozu stoke i stočnih proizvoda, rijetko i čilima raznih veličina iz Novoga u Dubrovnik tokom 1567. g. Na listu 9 (2. bilješke), 10 i 13 su podaci iz 1570. g., dok na 34 su tri bilješke iz 1574. g.; 41 — 1577. g. i 57, 60, 61 iz 1578. g.

Kasnijih godina vode se zabilješke o dovozu u Dubrovnik posebno za Trebinje a posebno za Castelnuovo, odnosno Herceg-Nov i (zbog brojnosti podataka neće se navoditi za pojedinačne dokumente godina nastanka. Prvi broj označava list, broj iza kose linije stranicu drugu, a ako nema broja, znači da je na prvoj strani a broj iza njega broj zabilješki na toj stranici). U nastavku navodimo zabilješke uvedene u periodu od 1570. do 1594. godine: 10/1—2, 10/2, 13, 17, 20, 23, 25, 26, 30, 32, 40, 41, 42, 44/2, 46/2, 47, 48, 53, 60, 60/2, 61, 64, 67/2, 68, 68/2, 87, 87/2, 88/2, 90/2, 91/2, 94, 96, 97, 97/2, 98, 100, 100/2, 104, 105/2, 106/2—3, 111—2, 112/2, 113, 114—3, 114/2, 115/2, 118, 119, 121/2—2, 135, 135/2, 138—3, 138/2, 139, 141/2, 143/2, 145/2—4, 147—3, 148/2, 150/2, 151/2, 152, 152/2, 153, 153/2, 154, 156/2—4, 157, 159, 160—2, 162—4, 164, 168/2, 169—2, 172, 174 i 174/2.

U knjizi 41a/2 brižljivo su vođeni podaci o poklon-trgovini u stoci i stočnim proizvodima i njihovoj vrijednosti koja je iz Novoga stizala u Dubrovnik u periodu od 1594. do 1662. godine: 1, 2, 2/2, 4, 6, 6/2—3, 7/2, 9, 10, 12, 12/2, 14, 14/2, 15/2, 16, 16/2, 18/2, 19, 20, 20/2, 21, 21/2, 22/2, 23/2, 25, 26, 26/2, 27/2, 28/2, 29/2, 30, 30/2, 31, 32/2, 34, 34/2, 37/2, 38, 38/2, 40, 40/2, 42, 42/2, 43, 45, 45/2, 48, 51, 52, 54, 54/2, 55/2, 56, 56/2, 59/2, 61, 62, 66, 66/2, 67, 67/2, 68/2, 69, 70, 71/2, 72/2, 74, 76/2, 77, 77/2, 80, 81, 82, 82/2, 84/285, 85/2, 86, 87, 88/2, 89, 90, 90/2, 92, 93, 93/2, 94/2, 95/2, 96, 97, 97/2, 98, 99, 99/2, 100—2, 101, 102, 102/2, 103, 103/2, 104, 105, 106, 107, 107/2, 108, 108/2, 109, 110, 110/2, 111, 111/2, 112, 112/2, 113, 113/2, 114, 114/2, 115, 115/2, 116/2 i 117.

U drugom dijelu knjige sljedeće zabilješke odnose se na Novi: 104/II (rimski oznaka znači da je u drugom dijelu knjige, a arapska brojka iza označava drugu stranu) 105/II, 107/II, 108/II, 110/II, 110/II—2, 111/II—2, 112/II, 113/II, 115/II—2, 116/II, 117/II, 118/II, 118/II—2, 119/II, 119/II—2, 120/II—2, 121/II, 122/II, 123/II, 124/II, 125/II—2, 126/II, 126/II—2, 127/II, 127/II—2, 128/II—2, 129/II, 129/II—2, 130/II.

U fondu »Littere e commissioni di ponente«, također se brojni dokumenti odnose na turski period vladavine Herceg-Novim.

Tako u svesci I. dok. 77—78b su iz 1568. godine.*

Sveska 14. dok. 223b, 248b, 252b, 254, 259, 261, 264b, 276, 284b iz 1628. godine.

Sveska 15. dok. 23b, i 54 iz 1629. g. 100 i 119 iz 1630. g. 132b, 144b, 150b, 174, 196b iz 1631. g.; 203b iz 1632. godine.

Sveska 16. dok. 62, 70b, 86, 98b—99, iz 1634. g.; 104, 146, 147b i 170b, iz 1635. g.; 188—188b, 214b, 227—227b, 228, 229—230, 231, 232, 232b, 233—233b, 237b, 238, 240b—241, 243—243b, 244—244b, 245—245b, 246b, 246b—247, 258, 259, 259b, 261, 262—262b, 263—264b, 265—265b, i 266 iz 1636. g.; 266—267, 267b, 268, 268b, 270—270b, 271b, 272, 273—273b, i 275b iz 1637. godine.

Sveska 17. dok. 1, 1b—2, 2b, 3, 9, 14, 19, 19b, 24 iz 1637. g.; 39, 41—41b, 44, 50—50b, 50b—51, 51b—52, 57, 60, 71b, i 85 iz 1638. godine.

Sveska 19. dok. 231b—232, 233, 233b, iz 1648. g.; 235—236, 241—241b, 247b, 269, 270—270b, 270b—271, 271b—272b, 272b—273, 273b—274, 282—283b, 238b—284b, 284b—285 iz 1649. godine.

Sveska 20. dok. 16b, 17b—18 iz 1649. g.; 34—34b, 74—74b iz 1650. g.; 169b—170, 171b—173, 173—173b iz 1651. g.; 242, 247b—248 iz 1652. godine.

Sveska 21. dok. 6—7b, 8, 13, 22b, 23, 32?, 32b, 42b—43, 43, 51—51b, iz 1653. g.; 51—51b, 92—93, 105—105b, 106, 118b, 119—119b, iz 1654. g.; 147—149, 149—150, 150—150b, 150b—151b, 175—176, 181, 189b—190, 199—200, 209b—210 iz 1655. g.; 218b, 221b—222, 227b, 237—237b, 239b, 240, 252b—253 iz 1656. godine.

Sveska 22. dok. 13b, 44, 22b, i 25 iz 1656. g.; 26b? 27, 38, 51b, 52—52b, 65b, 66b—67, 80b—81, 81b—83b, 84b—85 iz 1657. g.; 109, 116b—117, 135—135b, 147b—148, iz 1658. g.; 167—168, 168—168b, 170—171b, 171b, 186, 206—207 iz 1659. g.; 258—259b, iz 1660. godine.

Sveska 23. dok. 4b, 5, 52b—53, 57b—59, 71—72, 76—77, 78—78b, iz 1660. g.; 100b—101, 105b—108, 112—113, 114b—115, 115—115b, 115b—116, 116b—117, 144—145, 149b—150, 154b, 155—157b, 158—158b, 158b—159, 159—159b, 160—170, 183—183b, 216—216b, iz 1662. godine.

Sveska 24. dok. 42, 61—62, 81b—83, 90b—91, 91—92, 107b—108, 108—109b, 110b—111, 125b—126, 141b—142, iz 1663. g.; 177b—178, 184b—185, 213b—214b, 215—215b, 216—217, 230b—231b iz 1664. godine.

Sveska 25. dok. 12—13, 36b—37b, 39b—40b, 43b—44, 48b—49b, 49b—50, 51—52 iz 1665. godine.

Sveska 26. dok. 12, 12b, 109b, 32b—33, iz 166. g.; 37b, 63b, 88—88b, 93—93b, 97—98 iz 1667. godine.

Sveska 27. dok. 14b, 86b, 94, 108 iz 1669. g.; 179 iz 1668. godine.

Sveska 28. dok. 2b, 5, 8b—9, 48—49b, 59b, 62b—63, iz 1670. g.; 92—92b, 99—99b, 115—115b iz 1671. g.; 121—121b, 132, 160—160b iz 1672. g.; 236—237, 243, 247—248, 266, 272, iz 1673. g.; 324b iz 1674. godine.

Sveska 29. dok. 14—14b, 43b—44, 46b iz 1674. g.; 54—54b iz 1675. g.; 160b iz 1676. godine.

Sveska 30. dok. 31b, 39b, 46—46b, 59, 60b—61, 64—65, 66b, 66b—67, 71b, 87 iz 1677. g.; 204—204b iz 1678. godine.

Sveska 31. dok. 202b—203 iz 1679. godine.

Sveska 32. dok. 2—2b, 90b—91 iz 1680. g.; 163, 171b, 180b, 181, 239—239b, 253b—254 iz 1681. godine.

Sveska 33. dok. 16, 41 iz 1682. g.; 74b—75, 109 iz 1683. g.; 241—242b, 271—272b, 281b iz 1684. godine.

Sveska 34. dok. 45, 45b, 51—51b, 80b, 86b—87, 89—90, 150b—152, 158, 158b iz 1685. godine.

Sveska 35. 29b—30, 49b—50, 63b—64, 64—64b, 81—81b, 104—105b, 105b—106, 112b iz 1685. g.; 132b, 160b—161, 170—171, 172b—173b, 174—175 iz 1686. godine.

Sveska 36. dok. 127—127b, 128—128b, 197b—198b, 210 iz 1686. g.; 268b—269, 275—277 iz 1687. godine.

Dr. Hazim Šabanović obrađivao je turska dokumenta u Dubrovačkom arhivu i objavio pod nazivom »Turski dokumenti državnog arhiva u Dubrovniku«, Sarajevo, 1965. g. u izdanju Orijentalnog instituta. Dokumenti su podijeljeni na sekcije od A do C. U sekciji B IX No 48 i u istoj sekciji X No 50, 51, 52, 53 i 54 i XIII No 58, 1—21 i No 145, 1—90 i Sekcija C No 9, 1—11 su dokumenta pisana u Novome tokom XVII vijeka.

Turska dokumenta iz Dubrovačkog arhiva je proučio, obradio i objavio i Gliša Elezović, »Turski spomenici«, knj. I, sv. 1, 2, gdje su štampana 178 faksimila dokumenta od 1348. do 1776. godine sa prevodom. Kratak sadržaj dokumenta — regesta štampana su u drugoj svesci. Dokumenta br. 43, 44, 48, 49, 50, 57, 59, 60, 63, 67, 71, 76, 82, 90, 92, 94, 101, 102, 107, 109, 112, 114, 116, 121, 122, 131 i 132 odnose se na Novi.

Dr. Radovan Samardžić u svojoj knjizi »Veliki vek Dubrovnika«, Beograd, 1962. g. obradio je život i djelovanje Dubrovnika, njegove veze sa susjedima i drugim državama. Ljubitelji historijskog štiva ovu knjigu čitaju bez predaha, sa stalnim saznanjem da je pisana iz pera poznatog naučnika te da je samim tim pisana na osnovu dobro proučene dokumentacije. Za nas Novljane, po-

sebnno je interesantan dio od strane 134. do 226. i strana 280. gdje se govori o velikom zemljotresu koji je zahvatio i Novi 1667. godine.

Krajem XVII vijeka (1687. g.) uz pomoć Peraštana, Crnogoraca i Hercegovaca pošlo je Mlečanima za rukom da osvoje Novi od Turaka i od tog vremena Bokokotorski zaliv priznaje jednog istog gospodara i dijeli zajedničku sudbinu. Borbe koje su tih dana vođene, prodiranje mletačke vojske u zaleđu Dubrovnika — Hercegovinu, pomoć koju hercegovački i crnogorski narod pruža Mlečanima, miješanje velikih sila u te događaje, ostali su zabilježeni na mnogim stranicama, prvenstveno građe u fondu »Lettere e commissioni di Levante«. U istom fondu nalaze se mnogobrojna pisma koja su, može se reći, svakodnevno putovala između mletačkih providura Kotora i Herceg-Novoga i dubrovačke vlade.

Slijedeće sveske pomenutog fonda sadrže dokumenta, pisma, pisana ili upućivana u Novi:

Sveska 37. dok. 10b—11, 12, 19b—20, 33b—35, 35b, 36b—38b, 44b—45, 45b—46, 46—46b, 48b—49b, 49b—50, 50, 50b—52, 52—52b, 53—53b, 62—64b, 76—77, 77, 82b, 83—83b, 84b, 85—85b, 94 iz 1687. g.; 121—121b, 139b, 150b—151, 154b—155, 156—156b, 171b, 175—175b, 184b—185, 188—189b iz 1688. godine.

Sveska 38. dok. 48—49b, 56, 57—57b, 58—58b, iz 1689. g.; 85b—86, 86—86b, 145—147, 182—183, 196b—197, 255—255b, 258b—259 iz 1690. godine.

Sveska 39. dok. 11b, 23—23b, 25, 37b, 38 iz 1691. g.; 111b—112, 115b—116, 116b, 132b, 134—134b, 136—136b, 142b, 187—187b, 187b—188, iz 1692. g.; 228—229, 241, 254—254b iz 1693. godine.

Sveska 40 sadrži prepisku između Dubrovčana i providura Domenica Loredan, Daniela Dollina i Zorzi Barbara. 16—17, 28—28b, 30b—31, 161 iz 1693. g.; 169—169b, 171, 224, 224—228, 237—237b, 237b—238, 238—238b, 238b—239 iz 1695. g.; i 250—251, 251, 252—252b, 253—253b iz 1696. godine.

U svesci 41 tri su dokumenta vezana za providura Dollina iz 1696. g. 33b, 33 i 34, a zatim slijedi prepiska sa Nicole Vizzamano: 53—53b, 55b—56, 56b, iz iste godine, i tri pisma iz 1697. g.: 63b, 71—73b, 73b—74, a zatim prepiska Alviza Moceniga iz iste, 1697. godine: 102, 102b, 103, 128b, i iz 1699. g. 232—232b.

Pored pisama i prepiske sa novskim, kotorskim ili bokokotorskim providurima i ekstra providurima, koji za vrijeme boravka u Novome vode prepisku sa Dubrovčanima, sačuvan je znatan broj pisama, obavještenja, vijesti koje su iz hercegnovskog kraja slali u Dubrovnik njihovi građani nastanjeni u Novome. U gore pomenutoj svesci čuvaju se takva dokumenta i to br. 105b—108, 108—109, 114b—115, 121b—122, 122—123, 123b—124b, 125—126, 127—128 iz 1699. g.; i 232—232b, 237b, 240—240b, 241—242, 249, 251 iz iste godine.

Sveska 42 sadrži prepisku providura Giulia Pasqualige, Bartola Moro, i Federica Badoco, a vode se pod broj: 6b, 17b, 20b, 21, 40b, 41b, 55b iz 1699. g.; 78b, 79—79b, 79b, 84, 85b, 85—85b, iz 1700. g.; slijede dokumenta nastala 1701. g.: 102b, 103, 113b, 117b, 118—118b, 124, 136, 151—151b, 151b—152, 153b—154, 156, 156b, 172b, 174—174b, i iz 1702. godine: 195b—196, 196, 197b—198, 198, 198b, 202b, 206b, 208b i 227b.

Prepiska-pisma, Francesca Dondo, Girolama Guerini, Giovana Burovića i Federica Badoco nalaze se u svesci 43, a iz 1703. g. su broj: 3—3b, 3b—4, 5b, 38b—39, 49b i iz 1704. g.: 62b—63, 68—69, iz 1705. g.: 105b, 117—118 i iz 1706. godine: 162, 188, 213, 214b, i 235.

U svesci 44 čuvaju se pisma njihovih nasljednika: Angela Celsi, Marino Molina, Vettor da Moste, Filipa Capella, i Giacoma Zorzi. Prepiska iz 1707. godine nosi signaturu br. 30b, 48b? 49, 49, 49b, 51, 63, 67 a iz 1708. g.: 67, 67b, 111b—112, 173—174. Prepiska se nastavlja i 1709. g.: 193, 193b, i 1710. g.: 220b—221b, 241—241b, 241b—242, 244b—245, 247b, 254—254b.

U svesci 45 Dubrovčani nastavljaju brižljivo slagati pisma: Giacoma Zorzi, Filippa Capella, Carla Pisania i Marca Sagreda, pisana 1710. godine: 5, 5—5b, 14—14b, 16, iz 1711. g., 50b—51, 51b, 52, 66b, 84—84b, 108—109, 113b—114, 114b; iz 1712. g.: 144, 150b—151, 192 i iz 1713. g. dokumenat zaveden pod broj 253.

Iz naredne dvije-tri godine sačuvana je u svesci 46 prepiska sa N. Contarini, Domenicom Sernitecolo, Sebastianom Vendramini i Angelom Emo. Iz 1713. godine su dok.: 25—25b, iz 1714. g.: 32, 50, 53—55b, 62b—74, 17, 1715. g.: 185—190, 199b—200, 200b, 201—201b, 203, 205b, 207—207b i iz 1716. g. 223.

U svesci 47 čuva se prepiska sa Sebastianom Vendramini, Zuanne Foscarini, Angelo Emo, Francescom Donado i Alvizom Mocenigo. To su dokumenta pod brojem: 6b, 16b, 27—27b, 47b, 49b, 51—51b, 60—60b, 61b—62, 62, 64, 64b, 65, 65b, 69b, 78b—80, iz 1716. godine, 96—96b, 97—97b, 128—128b, 130, 130b, 138, 153—154b, 154b, 155, 155b, 156, 156b, 157, 172b, 181b, 182, 182b, 186, 186b, 186b—187, 194, 194—195, iz 1717. godine: 208, 211b—212, 214b, 218—218b, 219, 219b, 220, 220b, 221, 221b, 224, 224b, 225, 225b, 226, 238, 238b, 243, 244b, 250 iz 1718. godine.

Sveska 48 sadrži pisma Alviza Moceniga, Francesca Guerina, Marca Flagini i Daniela Reniera. L—1b je dokumenat iz 1719. godine; iz 1720. godine br. 7; 8—8b, 14, 20, 20b, 39, 47—47b, 59b, 60—60b, 60b—61b, 61b, 62b—63, 65b, 68, 69, 69b, iz 1721. godine: 76, 92b, 94b—95, 95, 95b, 105b—106, 113b, 218b, iz 1721. godine; a iz 1722. godine su dokumenta broj: 219, 226b, 227, 228, 228b, 231—231b, 234, 235b, 248, 253, 258, 258b.

Danielo Renier, Vincenzo Lordan i Silvestro Zuane ponovo se javljaju u prepisci koja se čuva u svesci 49, dok. 4, 18, 18b, 19b, 20 pisana 1722. godine; dok. 24, 38b—39, 45b, 46b, 58b, 60, 76,

79b, 87, 88, 88b, 93b, 98, 114 pisana 1723. godine; 108, 113b, 114—114b, 118b, 119, 120, 124b, 127b, 129—129b, 135—136, 141b, 153 iz 1724. godine; 180b, 181, 182b, 209, 211b, 215b, 220, 221b, 222, 222b, 244, 245, 246, pisana su 1725. godine.

Nekoliko pisama Lorenza Paqualigo iz 1726. godine: 17b, 25b, 27—27b i iz 1727. godine: 157b nalaze se u svesci 50.

Prepiska sa Antonio Bembo iz 1729. godine pod brojem 119; i sa Pietrom Vituri i Sebastianom Vendramoni iz 1730. godine broj: 182, 249—249b nalaze se u svesci 51.

Angelo Magno i Simon Contarini obavljaju prepisku sa Dubrovnikom 1730. godine: 17, 17b—18, 26b—27, 32b, i 1731. godine: 54, 54b, 99b, 100, 104b, 107b—108, 108 i 1732. godine: 191—191b, 192, 194 i 196 a koja se čuva u svesci 52.

Sveska 53 sadrži i prepisku sa Vicencom Dona i Stefanom Balbi i to dokumenta br. 87—87b, iz 1733. godine i 180—180b, 200b—201 iz 1734. godine.

U svesci 54 nalazi se prepiska sa Vicencom Dona, iz 1735. godine: 26b, 53—53b a slijedeće 1736. godine Nikole Vernier, dokumenta: 155—155b, 172—172b.

Samo jedan dokumenat vezan je za Marca Riva iz 1739. godine a nalazi se u svesci 56 pod brojem 113—113b.

Dva pisma Marca Guerina pod brojem 84 i 162b—163 iz 1741. godine čuvaju se u koricama sveske 57.

Iste godine piše i Gio. Batta Albrici, dok. 17—17b, 13b, 14b—15, 22b—23, 26b—27 i iz 1742. godine: 27b—28, 146b, i iz 1743. godine: 172—172b, 172b—173, 173, 188—188b, i dokumenat vezan za ime Antonia Bembo br. 223b iz iste godine, a čuva se u svesci 58.

I u narednoj svesci, 59 nalazimo prepisku sa Batto Albrici i to iz 1744. godine: 13b—14, 20b, 21—21b, 36b—37, 37b, 49, 49b, 50—50b, 139b, 214b—215 i iz 1745. godine: 215b, 216, 216b—217.

U svesci 60 pored prepiske sa Batto Albrici su pisma građanina Franca Volanti, Giocoma Bolda i Andrea Cornera: 10—11b, iz 1745. godine 12 L 14b, 15—16b, 24b—25, 25b—26b, 26b—27, 29b—33, 34b—35, 36b, 37, 37b—39b, 52, 54—54b, 55b—56, 56b—57b, 58—60, 60b, 67—68, 68b—69, 101b—102, 102b—103, 111, 111b—112.

Sveska 61 sadrži prepisku Aleksandra Bon, Ciacoma Boldu i Marina Vitturi iz 1747. godine: 21—21b, 25—25b, 28b—31, 35b, 49—49b, 50—50b, 160—161, 166, 166b—167, 198b—199, i 234 iz 1749. godine.

Sveska 62 je također prepiska sa Marinom Vitturi iz 1749. godine: 54b, 55b, 56b, 73b—74b, 166b i iz 1750. godine: 189, 203b—204, 207—207b, i 208b.

Prepiska sa Giacomom Balbi dok. 94—94b iz 1751. godine i Valtomia iz 1752. godine dok. 255—256, nalaze se u svesci 63.

F. Grimani pominje se u svesci 64 i to dokumenat 188—189 pisan 1754. godine.

U svesci 65 je prepiska sa Gio. Antonio Moro i to iz 1755. godine, dokumenta: 35—35b, 36, 36b, 50b—51, 77b—78.

U svesci 67 i 68 su dva dokumenta i to u prvoj iz 1756. godine br. (2b, 17) a u drugoj iz 1757. godine pod br. (6, 2b), (52, 2) (71, 2) (73, 2) (82, 2) (92, 2).

Dokumenat vezan za Daniela Riniera iz 1758. godine nalazi se u svesci 69, pod brojem 102, 2 kao i u svesci 70, pod brojem 134 iz 1759. godine.

Za dalji period prepiska je ili smanjena ili do nas nije doprla, jer nije sačuvana, što je manje vjerovati.

Tako se u slijedećim sveskama nalazi svega jedan do dva dokumenta koja se odnose na Novi.

Sveska 76 sadrži dva dokumenta: 125/1, 125/2 iz 1762. godine.

Sveska 77 — Pietro Angelo Magno prepiska iz 1763. godine pod brojem 90/2, 91/2 i 96/2.

Sveska 78 — Franco Volanti — 1763. godina, dok. 9/2, 10/2, 11/2, 12/2, 13/2, 14/4, 21/4, 60/2, 61/2.

Sveska 80 dokumenat iz 1765. godine br. 122/2.

Sveska 81 — Pietro Emo iz 1765. godine br. 2/2, 80/2.

Sveska 82 — iz 1766. godine br. 80/2.

Sveska 84 — Andria Corner, Lorenzo Peruta i Antonio Renier vode prepisku sa Dubrovčanima tokom 1767. godine, a dokumenta su zavedena pod brojem: 44/2, 45/2, 65/2, 71/2, 72/2, 76/2, 78/2, 87/4, 92/2, 102/2, 103/2, 107/2.

Sveska 89 — Pasqual Cigogna — 1770. godina, br. 88/1.

Sveska 97 — iz godine 1772. g., br. 5/2, 6/1 i 7/2.

Sveska 98 — Gaetano Molini — 1772. godina, br. 57/2, 77/4, i 79/2.

Sveska 99 — prepiska sa istom osobom kao u svesci 98, ali iz 1773. godine, br. 9/2.

Sveska 104 — 1775. godina br. 35/2 i 44/2.

Sveska 106 — prepiska sa extra providurom Kotora u Novome iz 1776. godine br. 53/2 i 54/2.

Sveska 107 — Agostino Loranzo — 1777. godine, br. 70/2.

Sveska 117 — iz 1784. godine, br. 190/2.

Sveska 118 iz 1785. godine, br. 11/2.

Brojna pisma upućena providurima Novoga i obratno čuvaju se i u seriji »Isprave i akta serija 76«. U istoj seriji čuvaju se i pisma pojedinih građana Dubrovačke Republike, privremeno ili stalno nastanjeni u Novome. Sadržaj im je raznovrstan, od vijesti veoma značajnih, kao na primjer: Kapetan Jovo Valjalo javlja, 17. III 1786. g. da skadarski paša namjerava napasti Novi na Đurđev dan, ili Petar Cipelar iz Novoga piše 5. IV 1740. godine da Nicolo Dandolo vrbuje vojsku za napuljskog kralja, pa vijesti, koja ne mora biti tačna, a javlja je Vlaho Radonić iz Vitaljine, 28. II 1773. godine, da je mlin u Dračevici opasan za zdravlje, do vijesti koju šalje Miho Kuveljić, 26. VI 1775. godine da je izbila tuča u Mojdežu.

U ovoj seriji No 2125 su dokumenta od 1693. do 1698. godine, broj: 29, 49, 51, 64, 69, 70, 71, 72, 79, 84, 86, 138, 143, 149, 150, 159, 160, 161, 163, 166, 185, 224—235, i 236, a odnose se na Novi.

No 2209 istog fonda — serije, iz 1667. je dokument br. 20.

No 3147 sadrži prepisku sa novskim providurima u vremenu od 1700—1716. godine. Dokumenta su slijedeća: 6, 9, 14, 19, 20, 21, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 39, 44, 46, 47, 50, 51, 52, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 65, 68, 69, 70, 71, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 95, 99, 101, 103, 105, 107, 108, 109, 113, 114, 118, 123, 130, 131 i 133.

No 3148 sadrži prepisku u periodu od 1716. do 1723. godine, i to dokumenta br.: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 13, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 39, 42, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 56, 62, 67, 68, 71, 76, 78—86, 91—93, 101, 110—114, 117, i 118.

No 3149 je prepiska između Novljana i Dubrovčana vođena u periodu između 1723. do 1731. godine. Dokumenta su br.: 1—8, 10, 12, 14, 16, 19, 22, 23, 24, 26, 29, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45—48, 52, 53, 57—59, 63, 65, 67—69, 71, 72, 73, 75, 80—81, 82, 84, 85, 86—87, 88, 89—93, 96—97, 98—104, 110—117, 119, 121—127, 131, 133—138, 155, 156, 160, 165.

U svim navedenim dokumentima kao i slijedećim je prepiska uglavnom sa istim ličnostima koje smo pominjali i u prethodnom fondu, a to su: Daniel Renier, Sebastian Vedramini, Silvestar Zuane, Lorenzo Pasqualino, Gabriel Baldo, Antonio Bembo, Pietro Angelo Magno, Nicolo Veniera, Pietro Emo, Lorenzo Poruta, Andrea Corner i drugi.

NO 3150 odnosi se na prepisku od godine 1731. do 1739. Dokumenta nose slijedeće brojeve: 9, 10, 11, 15—19, 21—26, 34—36, 38—40, 42—43, 45—47, 50—52, 55, 59—63, 66, 72, 74, 75, 78, 79—80, 87—90, 94, 96—98, 100, 103—105, 107—110, 112, 117, 119, 120, 130, 138, 140, 145, 147, 148, 153, 157, 159—161, 173—177, 179, 181—183.

No 3151 — prepiska za godine 1740—1744, a dokumenta br.: 11, 13—24, 33—48, 52—53, 63, 69, 70, 72—82, 84—93, 93, 97—120, 122 i 123.

No 3152 sadrži prepisku za slijedećih deset godina, a odnose se na Novi, nosi oznaku br.: 1—6, 8—11, 17, 18, 33, 39, 54, 58—60, 77—82, 84, 86—88, 94, 112—114, 119, 121—122, 124—126, 131, 132, 134—136, 138, 140 i 142.

No 3153 je prepiska sa novskim providurima iz 1755—1759. godine, dokumenta br.: 12, 13, 17, 18, 23, 24, 26—31, 46—56, 59—65, 71, 81, 83, 92, 99, 102, 103, 105, 111, 113—116, 118—120, 122.

NO 3154 također sadrži prepisku sa pomenutim providurima iz 1760. do 1764. godine. To su dokumenta br.: 2, 4—7, 10, 11, 13, 14, 16, 18, 19, 21, 24—28, 39—49, 51, 53, 54, 57, 70, 71, 73, 74, 76—78, 80—86, 92, 94, 98, 100—102, 105, 135, 136 i 139.

No 3155 je prepiska za slijedeće četiri godine, 1765 — 1769. i to dokumenta: 9, 11, 13—16, 20, 21, 23, 29—32, 34—36, 39—41, 43—44, 46, 47, 49—51, 54, 55, 58, 64—70, 71—72, 75—82.

No 3156 je prepiska za period 1770. do 1775. godine. Dokumenta su: 50, 55, 57—58, 65, 70, 72—76, 78, 112—118.

No 3157 su dokumenta koja zahvataju period od 1776. do 1783. godine. Dokumenta su: 9, 13—19, 27—31.

No 3158 — period od 1784. do 1789. godine kada je vodena prepiska sa Danielom Marielloa, to su dokumenta: 10, 12, 33.

No 3159 sadrži jedan dokumenat pod br. 128, a vezan je za ime Loranza Goranzo, a nastao je u periodu 1790—1797. godina.

No 3160 su dokumenta vezana za Capitani Veneti di Golfo: Girolamo Maria Bolli, Mario Antonio Cavalli, Antoan Renier i Andrea Dona, a nastala su u godinama 1714—1750. Dokumenta su pod brojem: 27, 31, 33, 39, 61, i 85, a odnose se na Novi i Rose.

No 3161 je iste sadržine, period 1751—1796. godina, a vezani su za Benetta Ciurani Lio Bemba. To su dokumenta 13, 16, 17, 20, 21, 22, 138, 139, 148 i 160.

No 3175 je prepiska iz 1740. i 1768. godine sa providurima Novoga, i to dokumenta br. 1, 4, 146, 334, i 382.

No 3176/II je prepiska kao i u prethodnoj grupi dokumenata, ali iz 1786. godine. Dva dokumenta: 148 i 149 odnose se na Novi.

Godine krajem XVIII i početkom XIX vijeka ispunjene su veoma burnim i zamršenim događajima, jer velike sile igraju svoju igru oko Boke kotorske. Poslije pada Mletačke Republike, Boku okupira Austrija, pa kako se mijenjaju događaji u Evropi, Bokelji na svoje tlo i u svoje more, želeći to ili ne, primaju i austrijsku vojsku i rusko i englesko brodovlje, da bi u prvoj deceniji XIX vijeka ušli u sastav francuske provincije Ilirije, zajedno sa još nekim našim krajevima, pa i sa Dubrovnikom.

Fond Isprave i akta XIX vijeka u Dubrovačkom arhivu sadrži dokumentaciju koja se odnosi na Boku kotorsku, posebno za prve godine ovoga vijeka. Mali broj dokumenata odnosi se na Herceg-Novu.

Za prefrancuski period nešto dokumentacije, koja se odnosi na Herceg-Novu, ima sačuvane u fondu *Littere e commissioni di Pomenente* i to u sveskama:

133 iz 1798. godine su dokumenta-prepiska sa Luigi Burovićem i G. Brady a nose broj: 99/2, 147/2, i 181/2.

U svesci 134 su dokumenta iz 1799. godine, a odnose se na prepisku sa ličnosti kao i u svesci 133. Dokumenta su zavedena pod br.: 40/2, 132/2, 149/2, 153/2, 162/2, 170/2, 171/2, 181/2.

Sveska 135 sadrži pismo Bradya iz 1800. godine, broj 86/2.

Na kraju sveska 136 ovoga fonda nalazi se prepiska između Gaus komandanta Novoga, Luiga Burovića i Dubrovčana iz 1801. godine. Dokumenta su zavedena pod brojem 85/2 i 107/2.

Po propasti Napoleona, Herceg-Novu, zajedno sa Dubrovnikom, ponovo pada pod vlast Austrije. Boku, odnosno Herceg-Novu, i u vrijeme druge vladavine Austrije ovim krajevima, vezuju mnoge veze sa Dubrovnikom. Nema više sukoba zbog proizvodnje soli

i čohu, nema više one borbe za prevlast na moru, jer dugogodišnja vladavina Turaka, Mlečana, Francuza, mnogobrojne nesuglasice domaćih gospodara u susjedstvu Dubrovačke Republike, njen pad, sve je to donijelo propast trgovine i pomorstva i u Dubrovniku i u Boki, a samim tim i slabljenje moći i osiromašnju stanovništva, te nestaju mnogi poznati zanati — prestaju sa radom: klesari, majstori za izradu oružja, graditelji, slikari, zlatari — jer se njihov rad sve manje traži i manje plaća.

U vrijeme druge vladavine Austrije ovim krajevima u Dubrovniku je sjedište mnogih institucija čija se kompetencija protezala i na Boku kotorsku, pa i Herceg-Novu, kao na primjer Trgovačko obrtnička komora, čija arhivska građa se čuva u Dubrovačkom arhivu i na osnovu koje možemo saznati o trgovačko-zanatskoj djelatnosti, naročito krajem XIX i početkom XX vijeka.

Za period 1918—1941. godina, posebno je interesantan period od 1929. godine — od osnivanja banovina, jer u sastav Zetske banovine sa sjedištem na Cetinju, ulazi, pored Boke i drugih krajeva, i Dubrovnik sa okolinom. Kako je za period 1929 — 1941. godina, uništena arhivska građa, poslije II svjetskog rata, Zetske banovinske uprave, to Dubrovački arhiv pruža preko sačuvanih propisa, dopisa i drugog, znatan materijal i za ovaj period istorije naših krajeva.

Istraživači i obrađivači radničkog pokreta i narodnooslobodilačke borbe Crne Gore i Boke, također ne bi smjeli zaobilaziti, i ne koristiti se arhivskom građom Dubrovačkog arhiva. Arhive Okružnog inspektorata (1920—1933) dubrovačke oblasti, zatim Okružnog poglavarstva (1924—1929), mogu znatno koristiti istraživačima ovog perioda na temu radnički pokret, a i šire.

Partijska provala 1936. godine dovodi do hapšenja, istrage i suđenja u Dubrovniku drugova iz Crne Gore, o čemu znatan materijal čuvaju arhivski fondovi policije.

Na temu radnički pokret, objavljena su i dva rada direktora Dubrovačkog arhiva, na osnovu građe koja se čuva u tom arhivu, Kapović Mata: »Dokumenti za povijest radničkog pokreta i KPJ na području Tivta i Kotora (1919—1921) i »Suradnja i veza dubrovačkih, bokokotorskih i crnogorskih komunista«, gdje se osvrće na tijesnu saradnju novskih komunista sa drugovima iz Konavala. Oba rada objavljena su u zborniku radova iz nauke, kulture i umjetnosti »Boka«, 11 i 12, Herceg-Novu, 1979. odnosno 1980. godina.

Tokom narodnooslobodilačke borbe povezanost naroda Konavala sa narodom susjednih krajeva Crne Gore je stalna. U selima Konavala dugo borave, djeluju, liječe se i mnogi ilegalci i borci iz hercegnovskog kraja.

Na ostrvcetu, na ulasku u Boku, u logoru Mamuli, tokom prvog i drugog svjetskog rata zajedno tamnuju rodoljubi Boke i Crne Gore sa rodoljubima dubrovačkog kraja i Hercegovine.

Iz popisa bogate arhivske građe koja se čuva u Dubrovačkom arhivu, a odnosi se na Herceg-Novu i hercegnovski kraj, kao i na osnovu objavljenih izvora i naučnih radova, koji se baziraju također na dokumentaciji ovoga Arhiva, dali smo najosnovnije podatke iz kojih se da zaključiti da nijedan istraživač prošlosti ovoga kraja, počev od XIV vijeka i ranije, pa sve do naših dana ne može i ne smije zaobići Dubrovački arhiv ukoliko želi cjelovito obraditi jedan vremenski period ili oblast djelovanja, bilo u političkom, ekonomskom ili društvenom domenu.

Treba istaći da je posebno značajna arhivska građa iz perioda XV—XVII vijek, jer za taj period najveći i najobimniji izvor za hercegnovski kraj je baš građa u ovom Arhivu. Za kasniji period pored građe Dubrovačkog arhiva imamo i arhivsku građu u Arhivu Herceg-Novog, Istorijskom arhivu Kotor, kao i u arhivima Venecije, Beča i Istambula.

Odluka Maloga vijeća i Vijeća umoljenih, uputstva koja su davana poslanicima, konzulima i ambasadorima, koji su odlazili ili boravili na sve četiri strane svijeta, da mole, traže, daruju i obećavaju, vijesti koje su primali zbog sebe i za sebe, ali šaljući ih i drugima, opet na korist svoje Republike, pisma i usmene poruke koje su donosili ili slali konzuli, plemići, pučani, patruni brodova, trgovci, zanatlije, mornari-podanici Dubrovačke Republike ma gdje se nalazili — sve to obilje dokumenata koje se stoljećima ulijevalo u trezore Dubrovačkog arhiva govori nam i o prošlosti — postanku, razvoju i raznovrsnosti života Herceg-Novoga.

*
* * *

Iako su stotine zaljubljenika, vjernih istraživača neprocijenjenog blaga Dubrovačkog arhiva satc, dane, mjesece i godine, a mnogi i čitav radni vijek, proveli istražujući našu najbogatiju riznicu arhivske građe, oni nijesu i neće nikada moći da kažu da su istražili izvore Dubrovačkog arhiva, pa i ovaj rad ne pretenduje da u potpunosti odgovori naslovu koji mu je dat »Herceg-Novu u Dubrovačkom arhivu«, već je namjera da da ilustraciju bogatstva građe koja nam pruža obilje podataka o prošlosti Herceg-Novoga — hercegnovskog kraja.

Summary

HERCEG-NOVI IN THE ARCHIVES OF DUBROVNIK

Marija CRNIĆ-PEJOVIĆ

For centuries Dubrovnik, a centre of trade and diplomacy received news from and sent to all the regions, so it is natural to expect its rich archives funds to preserve, besides the numerous documents dealing with events and people from all over Yugoslavia, Mediterranean and Europe, valuable data about its vicinity.

The town nearest to Dubrovnik Novi, *Castrum Novum*, *Castelnuovo*, *Erceg-Novi* that is the present town *Herceg-Novi*, which played an important part in the Middle Ages and never again, caused more troubles to the Republic of Dubrovnik than any other far larger and economically developed town. The most numerous archives papers dealing with the present territory of the Socialist Republic of Montenegro are those dealing with *Herceg-Novi*.

Since the foundation stone of the town was laid in the County of *Dračevica* towards the end of the 15th century, to the present, Dubrovnik and *Herceg-Novi* have been so connected that it is impossible to study any period of the past of *Herceg-Novi* and its territory without consulting the material of the Archives of Dubrovnik.

This paper gives the call numbers of the archives material dealing with *Herceg-Novi* and its territory classified according to the periods of reign over *Herceg-Novi*: Bosnian, Turkish, Venetian, Austrian and finally the period between 1918 and 1941.

The rich material in the Archives of Dubrovnik cannot be fully presented even in several papers as this one, but it also should not be presented without a parallel review of the material kept in the other places in particular in the Archives of *Herceg-Novi* which keeps the archives material of the local interest since 1687 to the present day.